

МОТИВИ КЪМ ЗАКОНА ЗА ИЗМЕНЕНИЕ И ДОПЪЛНЕНИЕ НА ГРАЖДАНСКИЯ ПРОЦЕСУАЛЕН КОДЕКС

Въвеждането на задължителна медиационна процедура по определени видове граждански и търговски дела ще способства за насърчаване на използването на алтернативни способи за разрешаване на спорове и повишаване на ефективността в сферата на гражданското и търговското правораздаване чрез засилване на бързината и качеството на правораздаването. Подобряването на ефикасността на съдебната власт чрез реформи изисква непрекъснати промени и актуализация на различните елементи и процеси на управление на съдебната система. Един от ключовите фактори за нейната ефективност е свързана с необходимостта от регулиране на натовареността на съдилищата, от която зависи в огромна степен качеството и бързината на правораздаването. Забележителен е фактът, че през последните пет години населението на България е намаляло с 6,71%, но броят на постъпилите дела в съдилищата се увеличава с 2,82%. Тази тенденция като цяло се наблюдава през последните 10-15 години.

Въвеждането и насърчаването на използването на медиацията, освен че непосредствено рефлектира върху работата на съда, но и дава безспорно по-икономична от гледна точка на време и финансови ресурси алтернатива за гражданите и бизнеса при разрешаване на спорове, което я прави доказано ефективна.

Въвеждането на модел за задължителна медиационна процедура ще гарантира: 1. утвърждаване на културата на споразумението като начин за решаване на спорове и съответно съхраняване на добрите взаимоотношения между страните, което досега е много слабо познато, респективно до увеличаване на използването на извънсъдебната медиация като цяло и гарантиране правата и интересите на страните; 2. повишаване на ефективността в сферата на гражданското и търговското правораздаване; 3. повишаване доверието в съдебната система и подобряване на бизнес средата. Постигането на тези резултати може да се реализира само чрез въвеждане на задължителна медиационна процедура по определени видове дела и в определени случаи. Задължителният характер на медиацията ще осигури участието на страните по спора в процедурата по медиация, което към настоящия момент е една от най-големите пречки за провеждането на медиации – липса на желание и доверие на страните.

В закона е регламентирано осъществяването на медиация по определени висящи граждански и търговски дела. Целта е институционализиране на усилията за доброволно уреждане на спора, с оглед постигане на бързина чрез избягване на значително по-продължителната и сложна съдебна процедура, както и на баланс на

интересите на страните, доколкото подпомагани от медиатора, те участват при окончателно регулиране на отношенията, предмет на делото. Със закона ще се постигне провеждане на задължителна медиационна процедура по не по-малко от 50 000 съдебни дела годишно, което значително ще облекчи както страните по делата, така и съдебната система.

Съдебната медиация по висящи дела се осъществява чрез специализирани центрове за съдебна медиация при окръжните съдилища, с подразделения при районните съдилища в техния съдебен район, като с решение на Съдийската колегия на Висшия съдебен съвет могат да бъдат разкривани и самостоятелни центрове за съдебна медиация при поголемите, респ. по-натоварените районни съдилища (в този смисъл е предлаганото изменение на Закона за съдебната власт чрез създаването на новата разпоредба на чл. 84а).

В закона е възприет принципът, че процедурата по съдебна медиация е приключена успешно, когато страните са постигнали медиационно споразумение, независимо дали са направили искане за одобряването му като съдебна спогодба, по реда на чл. 234 от ГПК, или са десезирали съда с произнасяне по съществуването на спора чрез оттегляне или отказ от иска, обосновано с наличието на такова споразумение.

В закона са уредени две категории съдебна медиация.

Към първата категория се отнася медиацията по делата, изчерпателно и ограничително изброени в чл. 140а, ал. 1 (§ 3 от ЗИДГПК), по които съдът, пред който делото е висящо, задължава страните да участват в медиационна процедура, като проверява единствено дали не е налице някоя от отрицателните предпоставки по ал. 4, т. 1-6 от същия член, в която са посочени общите изключения, при които медиационна процедура не се провежда. При тези дела съдът не извършва собствена преценка дали те са подходящи за медиация, а е обвързан от характера на предявените по делото искове и тяхната принадлежност към лимитативно изброените такива в чл. 140а, ал. 1, т.е. става дума за медиация, обусловена единствено от предмета на делото.

Към втората категория се отнася медиацията по делата, посочени в чл. 140а, ал. 2, чиято допустимост е обусловена от наличието на две кумулативно предвидени предпоставки: 1) предявеният по делото иск, с оглед претендираното по него материално право, да попада в кръга на изброените в ал. 2, т. 1-7 и 2) позитивната преценка на съда, че предвид конкретните обстоятелства по делото спорът е подходящ за медиация, която се формира въз основа на *примерно* посочените критерии в ал. 3 на същия член, свързани с отношенията между страните, безспорността на фактическите обстоятелства, на които е основано претендираното от ищеца по делото право, респ. възраженията или насрещните претенции на ответника и др. За разлика от медиацията по ал. 1, в ал. 3 на чл. 140а е

предвидено дискреционно правомощие на съда да прецени дали при делата по ал. 2 могат да бъдат постигнати целите на медиационната процедура.

Предвидените в ал. 4 общи изключения, които обуславят недопустимост на медиационната процедура, се отнасят както за медиацията по ал. 1, така и за тази по ал. 2 и ал. 3, като са възприети различни критерии: изрично изключване на съответната категория дела от медиационната процедура със закон, процесуалното и извънпроцесуалното поведение на ответника (признание на иска, насилие, осъществено от едната страна над другата), качеството на една от страните по делото (държавно учреждение, потребител) и др.

В предложения проект, определението на съда по чл. 140б, с което съдът препраща делото за осъществяване на медиационна процедура или отказва да допусне такава, не подлежи на самостоятелен инстанционен контрол, макар това да не е посочено изрично, тъй като то не попада в нито една от хипотезите на чл. 274, ал. 1 от ГПК. С предложената нова ал. 3 на чл. 267 обаче е предвидено правомощие на въззивния съд служебно да задължи страните да участват в медиационна процедура, ако първоинстанционният съд е пропуснал да стори това, или да препрати делото към такава процедура, при условията на чл. 140а, ал. 2, ако прецени че са налице установените в закона предпоставки и такава процедура не е била осъществена в първоинстанционно производство.

В закона е установен принципът на еднократност на медиационната процедура, изрично предвиден в нормата на чл. 140б, ал. 2, при запазване на нейния характер на алтернативен и паралелно осъществяван във връзка с исковото производство способ за доброволно уреждане на отношенията, предмет на висящия спор. Доколкото провеждането ѝ не следва да препятства развитието на исковото производство, в чл. 140б, ал. 3 е предвиден максимален срок за нейното приключване от 3 месеца, който тече от съобщаването на страните на определението, с което делото е препратено към медиация. Принципът обаче е, че срокът за приключване на медиационната процедура се определя от съда, който може да определи и по-кратък от максималния срок. Освен това, споменатата норма следва да се тълкува във връзка с чл. 22, ал. 1 от Закона за медиацията, която предвижда обща продължителност на отделните медиационни срещи от 3 часа, като минимален стандарт за провеждане на съдебната медиация, с чието изчерпване и ако страните не се съгласят за продължаване на процедурата, тя следва да се счита приключила, независимо че определеният от съда срок не е изтекъл.

В проекта е регламентирано и възлагането на разноските за медиационната процедура, с оглед от една страна страните да не бъдат задължавани да ги внасят предварително (чл. 78а, ал. 1), а от друга, те да бъдат възстановявани в полза на бюджета на съда, от който са направени, съобразно изхода на спора по делото, т.е. съразмерно на уважената, респ.

на отхвърлената част от иска, вкл. и при прекратяване на производството по делото (чл. 78а, ал. 2).

В нормата на чл. 78а, ал. 3 е предвидена санкция за страната, която не е участвала лично или чрез пълномощник в процедура по съдебна медиация по чл. 140а, ал. 1 и ал. 2, ако по делото не е постигнато споразумение, а именно възлагане на разноските върху нея, независимо от изхода на спора. Когато и двете страни не са участвали в процедурата по медиация, таксите и разноските остават върху тях, както са ги направили, а разноските по ал. 1 се заплащат от тях поравно, т.е. в този случай нито една от страните не може да претендира от другата репарирание на разноските по делото съобразно изхода на спора, а отговорността им за възстановяване на тези, заплатени по медиационната процедура, е равна.

В предложената разпоредба на чл. 78, ал. 9 от ГПК е предвидено разширяване кръга на основанията за връщане на половината от заплатената от ищеца държавна такса чрез включване на хипотезата на прекратяване на делото поради оттегляне или отказ от иска, но само ако те са резултат на постигнато между страните споразумение, извън случаите по чл. 234 от ГПК, независимо дали то е постигнато в процедурата по съдебна медиация, или извън нея. Целта е десезирането на съда с произнасяне по съществуващото на спора, когато то е обусловено от извънсъдебно уреждане на спора.

В закона е уредено и разпределението на разноските за медиационната процедура при особените иски производства.

Въведена е и специфична уредба на задължителната медиационна процедура при особените иски производства, когато естеството им налага това. Като цяло уредбата на медиацията при тези производства е чрез препращане към общата уредба на задължителната медиация, като така се постига единна уредба на института. При бързите производство допълнително е предвидено, че срокът за насрочване на делото след приключване на процедурата по размята на книжа се променя на шест седмици (чл. 312, ал. 1, т. 1), за да се осигури възможност за провеждане на процедурата по медиация, която следва да се проведе именно в този срок (чл. 314а). При съдебната делба е предвидено (чл. 341а), че страните следва да бъдат задължени от съда да участват в процедура по медиация както във фазата по допускането на делбата, така и във фазата по извършването ѝ, което е обусловено от различните проблеми, които се разрешават в двете фази на това производство.

В § 14 от преходните и заключителните разпоредби на закона в отклонение от общия принцип за действие на процесуалните норми по отношение на заварените производства, е предвидено такова занапред – само по отношение на делата, образувани след влизането му в сила.

В § 15 е предвидено отлагателен срок за влизане на закона в сила – 01.01.2024 г., с оглед необходимата техническа готовност за прилагането му.